

การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิม

THE VALUE AWARENESS OF ELDERLY IN BUDDHISM ADOLESCENTS AND

MUSLIM ADOLESCENTS

19

ฐิติพร สิวันทา, เบญจวรรณ นิลคง, พงษ์ศักดิ์ หมั่นศักดิ์*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิม และปัจจัยที่ส่งผลต่อการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้ข้อมูลการสำรวจสถานะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ.2554 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ กลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่มีอายุ 13-24 ปี ที่ตอบคำถามเกี่ยวกับการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าผู้สูงอายุด้วยตนเอง จำนวนทั้งสิ้น 2,041 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและใช้สถิติ Chi-square และ Multiple Regression ในการทดสอบ ผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่มีการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าผู้สูงอายุในระดับมาก โดยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ การมีเวลาให้แก่งานในครอบครัว การอยู่ร่วมครัวเรือนเดียวกันกับบิดาและ/หรือมารดา อาศัยอยู่ในภาคเหนือ การเห็นว่าหลักคำสอนทางศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต ระดับการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา และการสวดมนต์ ในส่วนของปัจจัยที่ส่งผลต่อการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยมุสลิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ การเห็นว่าหลักคำสอนทางศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต การใช้หลักคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาชีวิต/การงาน การบริจาคช่วยเหลือผู้อื่น การถือศีลอด และการบริจาคชะกาต

ABSTRACT

This research aims to study the value awareness and the factors that influence the value awareness of elderly by adolescents, who is Buddhism and Muslim in Thailand. This quantitative research use the 2011 Survey of social and cultural data that collected by the Office for National Statistics (NSO). The subjects were adolescent aged 13-24 years old who answered the questions by themselves about the value awareness of elderly, total of 2,041 people. Data analyzed by descriptive statistics, Chi-square and Multiple Regression. The most of adolescents have high level score of the value awareness of elderly. The results showed that religion is statistically significant of the value awareness of elderly by adolescents. The factors was found that influenced the value awareness of elderly by Buddhism adolescents including age, spending time together with family, living the same household with the father and/or mother, living in the northern of Thailand, recognizing necessity of the religious teachings for lifestyle, level of following the religious teachings and prayer. The factors that affect the value awareness of elderly by Muslim adolescents including age, recognizing necessity of the religious teachings for lifestyle, by using the religious teachings as a guide to solving life problems or career problems, Donate to help people who in trouble, fasting in Ramadan and donating Zakāt.

* วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมกระตุ้นให้ขนาดครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากคนรุ่นก่อนมาก ครอบครัวมีขนาดเล็กลง ครอบครัวที่อยู่คนเดียวและครอบครัวที่อยู่กันเพียงสองคนมีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้น (ปราโมทย์ ประสาทกุล และ ปัทมา ว่าพัฒนางค์. 2552) นอกจากนี้การรับกระแสวัฒนธรรมวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมเข้ามามากขึ้น ทำให้คนส่วนใหญ่ต้องแข่งขันกันทำงานเพื่อความอยู่รอด การอยู่ร่วมกันในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในอดีตเปลี่ยนเป็นการเร่งรีบทำงานเพื่อหารายได้ และอยู่ในลักษณะตัวใครตัวมันมากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตของครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่งผลกระทบกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะระบบการสนับสนุนทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ เช่น การขาดระบบเกื้อหนุนจากเครือญาติ การขาดคนดูแลผู้สูงอายุ และการละเลยระบบค่านิยมการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ (วรรณลักษณ์ เมียนเกิด. 2549) ในปัจจุบันประเทศไทยมีสัดส่วนผู้สูงอายุร้อยละ 11 และในปี พ.ศ.2573 หรืออีก 16 ปีข้างหน้าประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (ร้อยละ 20) (จงจิตต์ ฤทธิรงค์ และคณะ. 2556) จำนวนและสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุได้ก่อให้เกิดความห่วงใยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุของคนรุ่นลูกหลานโดยมองว่าหากทรศนะของคนรุ่นใหม่ต่อผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไป เช่น มองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของลูกหลาน หรือเป็นภาระของสังคม ทรศนะเหล่านี้ย่อมสะท้อนแนวโน้มการดูแลและการแสดงออกต่อผู้สูงอายุในอนาคต

สังคมไทยในอดีตให้ความเคารพและยกย่องผู้สูงอายุ ด้วยเห็นว่าเป็นผู้ทรงความรู้ความสามารถ ผ่านร้อนผ่านหนาวมาเป็นเวลานาน มีประสบการณ์ที่ดีมีคุณค่าที่ถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลังนำไปใช้ประโยชน์การได้ตอบแทนบุญคุณและแสดงความเคารพยกย่องผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติ (วิธมา ศิริสุข และคณะ. 2542) ความกตัญญูรู้คุณผู้สูงอายุของคนรุ่นหลังนั้นเกิดจากการเติบโตในครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมกัน การอบรมสั่งสอนภายในครอบครัวทั้งจากการสอนโดยตรงและจากการเรียนรู้การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนอิทธิพลของการอบรมสั่งสอนที่เป็นทางการ จากคำสอนทางศาสนาและในระบบโรงเรียนผ่านในวิชาศีลธรรมหรือศาสนา เช่น คำสอนของศาสนาพุทธที่เน้นเรื่องความกตัญญูหรือเรื่องทศ 6 ที่เน้นการปฏิบัติต่อคนในสังคมในสถานภาพต่างๆ (วิภาวี เอี่ยมวรเมธ และ อัจฉรา แอนซ์. 2548) หรือคำสอนของศาสนาอิสลามที่สอนให้ดูแลบิดามารดา เพราะถือว่าเป็นเกียรติและเป็นคุณงามความดี อีกทั้งถือเป็นโอกาสในการพัฒนาจิตใจ (Islam-guide, ออนไลน์) ซึ่งการอบรมสั่งสอนจากครอบครัวและคำสอนทางศาสนาช่วยหล่อหลอมและมีอิทธิพลทำให้คนรุ่นหลังมีมุมมองที่ดีต่อผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนผ่านทางสถานการณ์ทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมบางประการที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงหรือการถดถอยลงของความเคร่งในศาสนา จริยธรรม ความมีจิตอาสา ตลอดจนการเกิดพฤติกรรมความฟุ้งเฟ้อ มีผลต่อระดับความพร้อมของบทบาทและหน้าที่ของครอบครัวอย่างชัดเจนและมีนัยสำคัญทางสถิติ (อภิชาติ จำรัสฤทธิรงค์ และปัญญา ชูเลิศ. 2552) และการศึกษาที่ผ่านมามีภาพความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุและคนรุ่นปัจจุบัน (ทั้งเด็กวัยรุ่น และคนหนุ่มสาว) ที่มีความห่างเหินกันมากขึ้น (อุไร เดชพลกรัง. 2554) นอกจากนี้มุมมองของประชาชนทั่วไปที่มีต่อผู้สูงอายุที่ผ่านมามีทัศนคติต่อผู้สูงอายุมีทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ในภาพลักษณ์เชิงบวกมักมองผู้สูงอายุในด้านความมีคุณค่า เช่น ความมีประสบการณ์ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นหลัง ส่วนมุมมองเชิงลบต่อผู้สูงอายุมักมองภาพลักษณ์ภายนอก เช่น หน้าตาที่ดูมีอายุหรือแก่ ผิวหนังเหี่ยวย่น ผมหงอก มีสุขภาพและความจำที่ไม่ดี เป็นวัยที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น ความสามารถในการทำงานลดลงหรือไม่สามารถทำงานได้แล้ว มีพฤติกรรมและอารมณ์ที่จุกจิก ซ้ำปน ย้ำคิดย้ำทำ ซึ่งในทุกช่วงวัยและทุกอาชีพมีภาพจำหรือ "ภาพแทนความจริง" ในเชิงลบมากกว่าในเชิงบวก (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ. 2556)

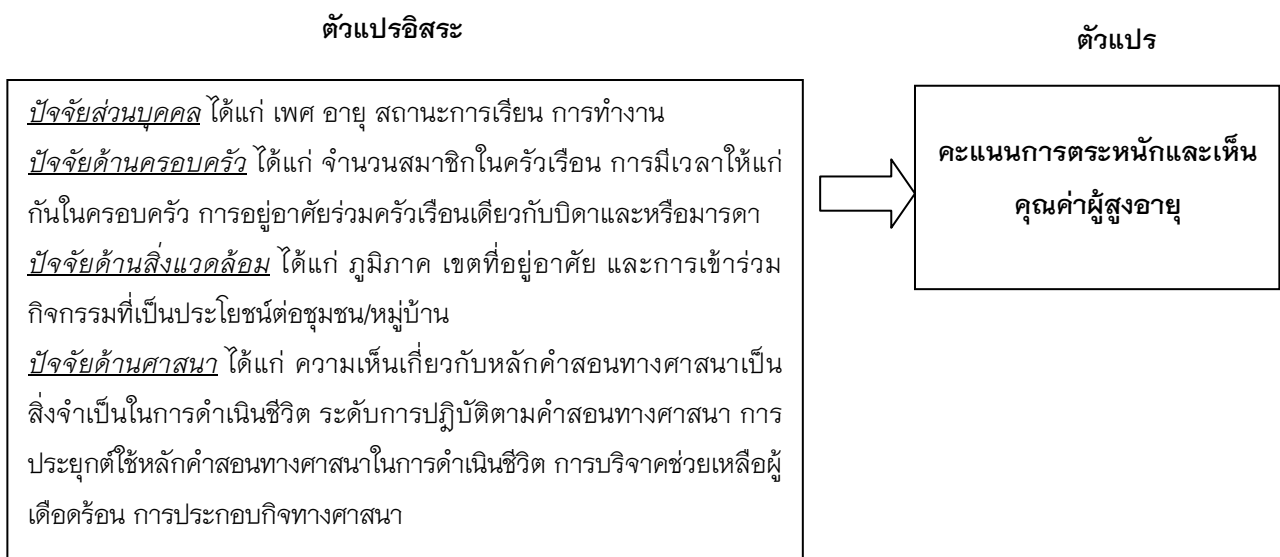
การที่บุคคลจะมีทรรศนะต่อบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาทางสังคม ทั้งจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชนสังคมแวดล้อม (สุพัตรา สุภาพ. 2540) การตระหนักและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ คือการรู้จักความถนัด ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของผู้อื่น เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล ยอมรับคุณค่าของผู้สูงอายุ ซึ่งการให้คุณค่าผู้สูงอายุของบุคคลจะมีความแตกต่างกันตามลักษณะพื้นฐานทางสังคม รวมถึงสิ่งแวดล้อม ภูมิหลังและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล (มัลลิกา มัติโก และคณะ. 2542) และจากสถานการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประชากรในกลุ่มวัยรุ่นที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุว่าปัจจุบันเป็นอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องและศาสนายังมีผลต่อมุมมองของวัยรุ่นไทยในยุคดิจิทัลต่อผู้สูงอายุอยู่หรือไม่ อยากรู้ว่าการทราบทรรศนะเหล่านี้ย่อมช่วยสะท้อนแนวโน้มเรื่องการดูแลและการแสดงออกต่อผู้สูงอายุในอนาคต

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุในวัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิมย่อมแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะต่างๆ ของวัยรุ่น ได้แก่ เพศ อายุ สถานะการเรียน การทำงาน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยทางครอบครัวและปัจจัยสิ่งแวดล้อมวัยรุ่น ไม่ว่าจะเป็นการอบรมสั่งสอนทั้งจากการสอนโดยตรงและจากการเรียนรู้การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุของสมาชิกในครอบครัวและสังคมย่อมหล่อหลอมหรือมีอิทธิพลต่อมุมมองของวัยรุ่นที่มีต่อผู้สูงอายุ ซึ่งตัวแปรที่คาดว่าจะส่งผลต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุในวัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิม ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การมีเวลาให้แก่กันในครอบครัว การอยู่อาศัยร่วมครัวเรือนเดียวกับบิดาและ/หรือมารดา ภูมิภาค เขตที่อยู่อาศัย และการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหมู่บ้าน ศาสนาเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่คาดว่าจะมีผลต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ เนื่องจากศาสนาเป็นหนึ่งในสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการทำหน้าที่กล่อมเกลาพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลในการดำเนินชีวิต การอบรมสั่งสอนที่เป็นทางการจากคำสอนทางศาสนาและในระบบโรงเรียนผ่านในวิชาศีลธรรมหรือศาสนา ย่อมหล่อหลอมหรือมีอิทธิพลต่อมุมมองหรือทรรศนะของเด็กที่ดีต่อผู้สูงอายุ ซึ่งตัวแปรที่คาดว่าจะส่งผล ได้แก่ ความเห็นเกี่ยวกับหลักคำสอนทางศาสนาเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ระดับการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาในการดำเนินชีวิต การบริจาคช่วยเหลือผู้เดือดร้อน การประกอบกิจการทางศาสนาพุทธ (เฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ) ได้แก่ สวดมนต์ ตักบาตร รักษาศีล 5 ครบทุกข้อ การทำสมาธิ และการประกอบกิจการทางศาสนาอิสลาม (เฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม) ได้แก่ การทำละหมาด การถือศีลอด การทำพิธีฮัจย์ และการบริจาคซะกาต โดยสรุปออกมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ข้อมูลการสำรวจสถานะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ.2554 เหตุผลที่ใช้ข้อมูลนี้เนื่องจากเป็นการสำรวจระดับประเทศและมีข้อคำถามที่สามารถทำการศึกษาในเรื่องนี้ได้ ซึ่งข้อมูลปี 2554 เป็นปีล่าสุดที่ทำการสำรวจทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified systematic) เพื่อเลือกหมู่บ้านในเขตชนบทและเลือกชุมชนอาคารในเขตเมือง ซึ่งมีจำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ถูกเลือก 26,520 ครัวเรือน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษานี้ คือ วัยรุ่นที่มีอายุ 13–24 ปี ที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด จากข้อมูลข้างต้นมีจำนวนประชากรวัยรุ่น จำนวน 10,517 คน มีผู้นับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 92.1 และผู้นับถือศาสนาอิสลามคิดเป็นร้อยละ 7.9 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ คือ ผู้ที่มีอายุ 13–24 ปี ที่ตอบคำถามเกี่ยวกับการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุด้วยตนเอง จำนวนทั้งสิ้น 2,041 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary research) ที่ได้ทำการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลสถานะทางสังคมและวัฒนธรรม ในปี พ.ศ.2554 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ

การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

การตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยพุทธและมุสลิมจะวิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ ที่ได้จากข้อมูลที่ถามเฉพาะผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป และตอบด้วยตนเอง จากข้อคำถาม 11 ข้อ ดังนี้

- 1) ผู้สูงอายุรู้จักโลกดีเพราะผ่านชีวิตมามาก
- 2) ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง
- 3) ผู้สูงอายุสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่รุ่นลูกหลาน
- 4) ผู้สูงอายุสามารถทำประโยชน์ให้แก่ครอบครัวและสังคมได้
- 5) ผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี
- 6) ผู้สูงอายุมักเป็นคนตามโลกไม่ทัน
- 7) ผู้สูงอายุมักเป็นคนน่าเบื่อ
- 8) ผู้สูงอายุควรไปอยู่ที่อื่น เช่น บ้านพักคนชรา
- 9) ผู้สูงอายุ (60–79 ปี) มักเป็นภาระแก่บุตรหลานหรือครอบครัว
- 10) ผู้สูงอายุ (80 ปีขึ้นไป)

ไป) มักเป็นภาระแก่บุตรหลานหรือครอบครัว 11) ผู้สูงอายุเอาใจยาก โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนข้อคำถามในเชิงนิมิต (Positive) ที่มองผู้สูงอายุในทางบวก ได้แก่ ข้อคำถามที่ 1-5 หากตอบว่า “เห็นด้วย” เท่ากับ 1 คะแนน ตอบว่า “ไม่แน่ใจ” หรือ “ไม่เห็นด้วย” เท่ากับ 0 คะแนน ส่วนข้อคำถามในเชิงนิเสธ (Negative) ที่มองผู้สูงอายุในทางลบหรือ ได้แก่ข้อคำถามที่ 6-11 หากตอบว่า “ไม่เห็นด้วย” เท่ากับ 1 คะแนน ตอบว่า “ไม่แน่ใจ” หรือ “เห็นด้วย” เท่ากับ 0 คะแนน ซึ่งจะมีคะแนนเต็มทั้งหมด 11 คะแนน โดยผู้ที่มีคะแนนสูงขึ้นเท่าไรหมายความว่ามีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุมากขึ้นเท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและตารางไขว้ (Crosstab) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านศาสนาและใช้สถิติทดสอบไคสแควร์ (Chi-square test) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุกับศาสนาที่นับถือ และตรวจสอบระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันเอง ด้วยวิธี Correlation Matrix เพื่อป้องกันปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา (Multicollinearity) ก่อนคัดเลือกตัวแปรอิสระเข้าแบบจำลอง ซึ่งระดับความสัมพันธ์ไม่เกิน 0.7 และใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยสรุปมี 3 หัวข้อ ดังนี้

1) สรุปผลการการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ลักษณะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 93.2 และเป็นวัยรุ่นที่นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 6.8 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 18.8 ปี เมื่อพิจารณาสถานภาพทางการศึกษา พบว่าวัยรุ่นไทยพุทธส่วนใหญ่กำลังเรียนในขณะที่ยังเรียนมุสลิมส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือแล้วการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา รองลงมาคือระดับประถมศึกษา ส่วนผู้ที่ไม่ได้เรียนพบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงาน เมื่อพิจารณาเป็นรายภาค พบว่ากลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นไทยพุทธอยู่ในทุกภาคส่วนใหญ่อยู่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะที่วัยรุ่นมุสลิมส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคใต้ ร้อยละ 83.5 และอยู่ในทุกภาคยกเว้นในภาคเหนือที่ไม่มีกลุ่มตัวอย่างนับถือศาสนาอิสลาม วัยรุ่นส่วนใหญ่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล ในด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน/หมู่บ้าน พบว่าสัดส่วนของวัยรุ่นไม่เข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าเข้าร่วมกิจกรรมเล็กน้อย ในด้านการช่วยเหลือผู้อื่นพบว่าส่วนใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนด้วยการบริจาคทรัพย์/วัสดุ/อาหาร ด้านครอบครัว พบว่าวัยรุ่นไทยพุทธมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยน้อยกว่าวัยรุ่นไทยมุสลิม (3.7 คน และ 4.5 คน ตามลำดับ) นอกจากนี้วัยรุ่นมากกว่าครึ่งอาศัยอยู่ร่วมครัวเรือนเดียวกับบิดาและ/หรือมารดา โดยวัยรุ่นไทยพุทธอาศัยร่วมครัวเรือนเดียวกับบิดาและ/หรือมารดาน้อยกว่าวัยรุ่นไทยมุสลิมในแง่ของการมีเวลาให้กันในครอบครัวโดยส่วนใหญ่เห็นว่ามีเพียงพอ ด้านศาสนา พบว่าผู้นับถือศาสนาพุทธมีความเห็นว่าหลักคำสอนทางศาสนาเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตน้อยกว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 86.0 และ 91.4) ในแง่ของระดับการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนาในรอบปี พบว่าวัยรุ่นไทยพุทธมีระดับการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนาโดยเฉลี่ยน้อยกว่าวัยรุ่นไทยมุสลิม (ร้อยละ 5.6 และ 6.9) และพบว่าไม่มีวัยรุ่นไทยมุสลิมเลยที่ตอบว่าไม่ปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา และวัยรุ่นไทยมุสลิมส่วนใหญ่จะใช้หลักคำสอนทางศาสนาแก้ปัญหาชีวิต/การงานทุกครั้งหรือแทบทุกครั้ง และมีเพียงร้อยละ 1.4 เท่านั้นที่ไม่เคยใช้หลักคำสอนทางศาสนาแก้ปัญหาในขณะที่วัยรุ่นไทยพุทธส่วนใหญ่ประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางแก้ปัญหาชีวิต/การงานเป็นบางครั้ง

การประกอบกิจทางศาสนา เป็นการปฏิบัติที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนามีการแสดงออกในรูปแบบของพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งในศาสนาพุทธมีรูปแบบพิธีกรรม เช่น การสวดมนต์ การดัดบาต การรักษาศีล 5 การทำสมาธิ เป็นต้น การสวดมนต์เป็น

ส่วนประกอบของศาสนิก เพื่อรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัยและเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจ การตักบาตรเป็นประเพณีอย่างหนึ่งที่ชาวพุทธปฏิบัติกันมาแต่สมัยพุทธกาล พระภิกษุจะถือบาตรออกบิณฑบาตเพื่อรับอาหารหรือทานอื่นๆ ตามหมู่บ้านในเวลาเช้า ผู้คนที่ออกมาตักบาตรจะนำของทำทานต่างๆ เช่น ข้าว อาหารแห้ง มาถวายพระประเพณีนี้ชาวพุทธถือกันว่าเป็นการสร้างกุศล และถือว่าเป็นการแผ่ส่วนกุศลให้กับญาติผู้ล่วงลับไปแล้วด้วย โดยเชื่อกันว่าอาหารที่ถวายไปนั้นจะส่งถึงญาติผู้ล่วงลับด้วยเช่นกัน (วิกิพีเดีย, ออนไลน์) การรักษาศีลเป็นความตั้งใจรักษาข้อบัญญัติที่กำหนดแนวทางปฏิบัติทางกายและวาจา เพื่อให้ผู้ถือปฏิบัติมีความสุขสงบในการดำเนินชีวิต การทำสมาธิเป็นการทำจิตใจให้สงบแน่วแน่อยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดความสงบ ซึ่งจากการศึกษาการประกอบกิจกรรมทางศาสนาของวัยรุ่นไทยพุทธ พบว่า วัยรุ่นเกินกว่าครึ่งสวดมนต์และตักบาตร ส่วนการรักษาศีล 5 (ครบทุกข้อ) และการทำสมาธิเป็นกิจกรรมทางศาสนาที่มีผู้ปฏิบัติต่ำกว่าครึ่ง เมื่อพิจารณาความถี่ของการปฏิบัติดังกล่าว พบว่าการสวดมนต์มีผู้สวดสม่ำเสมอทุกวันหรือทุกสัปดาห์ร้อยละ 23.9 สำหรับการตักบาตรส่วนใหญ่วัยรุ่นจะนิยมทำในวันสำคัญทางศาสนา/วันพระ/ช่วงเข้าพรรษา

ศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาที่ไม่มึนกับวชหรือหนักพรตในการประกอบพิธีกรรม แต่มุสลิมทุกคนเป็นทั้งฆราวาสและนักบวชอยู่ในตัวคนเดียวกัน และถือหลักการของศาสนาเป็นธรรมณูญสูงสุดในการดำรงชีวิตหลักปฏิบัติทางศาสนิกที่สำคัญได้แก่ หลักปฏิบัติ 5 ประการ มีดังนี้ 1) การปฏิญาณตน ผู้ที่เป็นมุสลิมจะต้องยืนยันด้วยวาจาว่า “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลเลาะห์ และท่านศาสดามุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์” 2) การละหมาด เป็นการเคารพกราบไหว้ต่อพระเจ้าด้วยอิริยาบถต่างๆ ซึ่งจะต้องปฏิบัติทุกวัน วันละ 5 เวลา คือ ก่อนฟ้าสว่าง ป้าย เย็น หัวค่ำ และกลางคืน การละหมาดวันละ 5 เวลา คือ ก่อนฟ้าสว่าง ป้าย เย็น หัวค่ำ และกลางคืน การละหมาดวันละ 5 เวลา จะช่วยสกัดกั้นความคิดและการกระทำที่ไม่ดีอย่างเป็นระบบต่อเนื่องในรอบวัน 3) การถือศีลอด เป็นการละเว้นจากการกิน การดื่ม การเสพ การร่วมเพศ การนินทา ตลอดจนการประพฤตินอกที่ผิดบาปทุกอย่าง จะกระทำในเดือนรอมฎอนเป็นเวลา 1 เดือน ทั้งนี้เพื่อเป็นการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ฝึกความอดทนต่อการยั่ววนของกิเลส 4) การจ่ายซะกาต หมายถึง การบริจาคทานให้แก่คนที่เหมาะสมตามศาสนบัญญัติ และ 5) การประกอบพิธีฮัจญ์ หมายถึง การไปประกอบศาสนิกที่เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยผู้ที่จะไปประกอบพิธีฮัจญ์จะต้องอยู่ในสภาพที่พร้อม กล่าวคือ บรรลุนิติภาวะ มีสุขภาพดี มีทุนทรัพย์เพียงพอ และมีความรู้ความเข้าใจในการทำฮัจญ์ (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2535) ศาสนาอิสลามมีลักษณะแตกต่างจากศาสนาอื่นๆ เนื่องจากได้บัญญัติครอบคลุมถึงวิถีชีวิตของผู้นับถือในทุกๆ ด้าน ตั้งแต่เกิดจนตาย มุสลิมทุกคนไม่สามารถแยกอิสลามออกจากวิถีการดำเนินชีวิตได้ ไม่สามารถเลือกปฏิบัติเฉพาะสิ่ง เฉพาะอย่าง เฉพาะบางประการตามหลักศาสนาได้จากการศึกษาการประกอบกิจกรรมทางศาสนาของวัยรุ่นไทยมุสลิม พบว่า ในส่วนของวัยรุ่นไทยมุสลิมพบว่าเกือบครึ่งทำละหมาดทุกวันครบ 5 ครั้ง (ร้อยละ 49.6) รองลงมาคือทำทุกวันแต่ไม่ครบ 5 ครั้งมีเพียงร้อยละ 1.4 เท่านั้นที่ไม่ทำ สำหรับการถือศีลอดส่วนใหญ่ถือแต่ถือไม่ครบทั้งเดือนในส่วนที่ถือครบทั้งเดือนคิดเป็นร้อยละ 31.7 และที่ไม่ถือเลยคิดเป็นร้อยละ 5.8 ส่วนการบริจาคซะกาตเกินครึ่งที่ไม่บริจาคและไม่มีเงินเก็บ และมีเพียงร้อยละ 0.7 ที่เคยไปทำพิธีฮัจญ์ที่นครเมกกะ เนื่องจากต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปประกอบกิจทาง

2) สรุปผลการวิเคราะห์การตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยพุทธและมุสลิม

ผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิมส่วนใหญ่มีระดับคะแนนการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือปานกลาง และระดับน้อย ตามลำดับ (ดังตารางที่ 1) และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นกับศาสนาที่นับถือ โดยไม่คำนึงถึงอิทธิพลจากตัวแปรอื่นๆ ที่ต้องการศึกษาร่วมด้วย พบว่า ศาสนาที่วัยรุ่นนับถือมีความสัมพันธ์กับการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 1 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นกับศาสนา

ระดับการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ	ร้อยละ	
	วัยรุ่นไทยพุทธ	วัยรุ่นไทยอิสลาม
ระดับน้อย (1-4 คะแนน)	2.9	8.6
ระดับปานกลาง (5-7 คะแนน)	21.5	16.5
ระดับมาก (8-11 คะแนน)	75.6	74.8
$\bar{X} = 8.67, S.D. = 2.05, \text{Min} = 1, \text{Max} = 11$		
$\chi^2 = 14.068, df = 2, p\text{-value} = 0.001$ รวม (จำนวน)	100 (1,902)	100 (139)

การตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นกับศาสนาที่นับถือกันมีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากแต่ละศาสนาต่างก็มีหลักคำสอนเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งศาสนาเป็นแบบแผนของความคิดการกระทำในเรื่องเกี่ยวกับจิตใจ ความเชื่อทางสังคม ทางศาสนา เป็นสถาบันที่ช่วยควบคุมและจัดระเบียบสังคม กำหนดศีลธรรมของสังคม ช่วยสร้างค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม และยึดเหนี่ยวสังคมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันศาสนาย่อมมีอิทธิพลต่อมุมมองของวัยรุ่นที่มีต่อผู้สูงอายุ

ในโลกของศาสนาอิสลามจะไม่ค่อยได้พบเห็น “บ้านพักคนชรา” เพราะบิดามารดาคือบุคคลที่ควรได้รับการยกย่องสูงสุดทั้งตอนที่ท่านแข็งแรงและแก่ชรา เพราะฉะนั้นบ้านพักคนชราแทบจะหาไม่ได้ หรือมีใครตั้งขึ้นมา คนที่จะไปอยู่ก็คือคนที่ไม่มีลูกหลานจริงๆ ถ้ามีลูกหลานต่อให้ยากจนเพียงใดก็จะได้รับการดูแล (รัชนิวรรณ พาพันธุ์เรือง, 2550) เพราะการดูแลบิดามารดาในช่วงเวลาที่ลำบากที่สุดในชีวิตของพวกเขาถือว่าเป็นเกียรติและเป็นคุณงามความดี อีกทั้งยังถือเป็นโอกาสในการพัฒนาจิตใจที่ยิ่งใหญ่อีกด้วย ในศาสนาอิสลามถือว่าการสวดมนต์ภาวนาให้กับบิดามารดาอย่างเดียวยังไม่เป็นการเพียงพอ แต่ควรจะปฏิบัติด้วยความโอบอ้อมอารีอย่างไรที่สิ้นสุด เมื่อบิดามารดาแก่ชราลงจะต้องได้รับการเลี้ยงดูอย่างทะนุถนอมด้วยความเมตตาและไม่เห็นแก่ตัวในศาสนาอิสลามการเลี้ยงดูบิดามารดาถือเป็นหน้าที่อันดับที่สองรองจากการทำละหมาด และถือเป็นสิทธิของบิดามารดาที่จะคาดหวังว่าจะได้รับการดูแล ถือกันว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจเพียงจฉฉฉฉฉฉในการแสดงความฉุนเฉียวใดๆ เมื่อผู้เฒ่าชราเริ่มทำอะไรลำบาก (islam-guide, ออนไลน์)

ศาสนาพุทธเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม นรกสวรรค์ และความเชื่อในเรื่องนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพุทธศาสนา ซึ่งศาสนาพุทธถือเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่ นับถือมีหลักธรรมคำสอนต่างๆ ที่นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อเป็นคนดี ซึ่งหลักคำสอนทางศาสนาเกี่ยวกับการสอนให้บุคคลดำเนินชีวิตให้สอดคล้องเหมาะสมกับบทบาทของตนและปฏิบัติต่อคนในสังคมในสถานภาพต่างๆ ซึ่งคำสอนแบ่งบุคคลออกเป็น 6 กลุ่มเรียกว่า ทิศ 6 กำหนดเป็นอริยวินัยหรือหน้าที่ที่ต้องปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั้งสองทางคือระหว่างตัวเรากับบุคคลในแต่ละทิศ ได้แก่ 1) ปุรัตถิมทิศ (ทิศเบื้องหน้า) ได้แก่ บิดามารดา 2) ทักขิณทิศ (ทิศเบื้องขวา) ได้แก่ ครูอาจารย์ 3) ปัจฉิมทิศ (ทิศเบื้องหลัง) ได้แก่ สามเณรภรรยา 4) อุตตรทิศ (ทิศเบื้องซ้าย) ได้แก่ มิตรสหาย 5) อุปริมทิศ (ทิศเบื้องบน) ได้แก่ พระสงฆ์สมณพราหมณ์และ 6) เหมภูมิทิศ (ทิศเบื้องล่าง) ได้แก่ ลูกจ้างกับนายจ้าง ซึ่งหลักคำสอนที่เน้นเรื่องความกตัญญูและเป็นการสร้างเครือข่ายการเกื้อกูลอุดหนุนต่อกันในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังมีคำสอนทางศาสนาอื่นๆ เช่น หลักการทำบุญกิริยาวัตถุ 10 ซึ่งตามหลักพุทธศาสนามีการทำบุญด้วยกัน 10 วิธี ซึ่งที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุคือ อดจาณมัย โดยการอ่อนน้อมถ่อมตน ผู้น้อยอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่หรือผู้มีพระคุณผู้ใหญ่ก็แสดงออกในความเมตตาต่อผู้น้อย และต่างก็อ่อนน้อมต่อผู้มีคุณธรรมรวมถึงการให้เกียรติ ให้ความเคารพในความแตกต่างซึ่งกันและกันทั้งในความคิด ความเชื่อและวิถีปฏิบัติของบุคคลและสังคมอื่น เป็นการลดความยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตนก็เป็นบุญ

3) สรุปการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยสิ่งแวดล้อม และปัจจัยทางศาสนาที่มีต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิม

การวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 สมการ คือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยพุทธ และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยมุสลิม พบว่า *สมการที่ 1* สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ กับคะแนนการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยพุทธได้ประมาณร้อยละ 4.2 ($R^2 = 0.042$) โดยปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ การมีเวลาให้แก่งานในครอบครัว อาศัยอยู่ในภาคเหนือ การเห็นว่าการศึกษาศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต ระดับการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา และการสวดมนต์ มีผลในทางบวกต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุส่วนการอยู่ร่วมครัวเรือนเดียวกันกับบิดาและ/หรือมารดามีผลในทางลบต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ (ตาราง 2)

โดยพบว่าเมื่อวัยรุ่นไทยพุทธมีอายุเพิ่มขึ้นจะทำให้มีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ซึ่งผู้ที่มีอายุมากจะมีความรู้สึกที่ต้องแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ/ผู้สูงอายุมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า ทั้งนี้เนื่องมาจากการผ่านประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอด ปลูกฝังจากสมาชิกในครอบครัวและ/หรือสมาชิกในสังคมมาปฏิบัติจนเคยเป็นนิสัย เช่น การยกมือไหว้ที่ทําอย่างอัตโนมัติต่อผู้สูงอายุ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2539) หรืออาจเป็นการสำนึกด้วยตนเองส่วนวัยรุ่นที่รู้สึกว่าครอบครัวมีเวลาให้แก่งานเพียงพอก็จะมีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุมากกว่าวัยรุ่นที่รู้สึกว่าครอบครัวมีเวลาให้แก่งานไม่เพียงพอ ทั้งนี้เนื่องจากการมีเวลาให้แก่งานในครอบครัวเพียงพอก็จะทำให้เด็กได้รับการอบรมสั่งสอนโดยตรงและเรียนรู้จากการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุของสมาชิกในครอบครัวได้มากกว่าวัยรุ่นที่ครอบครัวมีเวลาให้ไม่เพียงพอ (วรรณลักษณ์ เมียนเกิด, 2549) ในส่วนของวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ภาคเหนือจะมีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับการศึกษาของ รศรินทร์ เกรย์ และคณะ (2556) ที่พบว่า ผู้ที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานครนิยามความเป็นผู้สูงอายุค่อนข้างลบ แต่ผู้ที่อาศัยในภาคเหนือจะนิยามผู้สูงอายุที่หลากหลายโดยพิจารณาจากลักษณะของบุคคลทั้งในลักษณะเชิงบวกและเชิงลบด้วยเมื่อพิจารณา ด้านศาสนาพบว่ากลุ่มวัยรุ่นที่เห็นว่าหลักคำสอนทางศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตจะมีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่เห็นว่าหลักคำสอนทางศาสนาเป็นสิ่งไม่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและเมื่อระดับการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนาเพิ่มขึ้น 1 ระดับ ศาสนาเป็นหนึ่งในสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการทำหน้าที่กล่อมเกลากฎศีลธรรมของสมาชิกในสังคม อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลในการดำเนินชีวิต การอบรมสั่งสอนที่เป็นทางการจากคำสอนทางศาสนาและในระบบโรงเรียนผ่านในวิชาศีลธรรมหรือศาสนา ย่อมหล่อหลอมหรือมีอิทธิพลต่อมุมมองหรือทัศนคติของเด็กที่ติดต่อผู้สูงอายุ (วิภาวี เขียมวรเมธ และ อัจฉรา แอนซ์, 2548) ส่วนวัยรุ่นที่สวดมนต์ในรอบปีที่ผ่านมาจะมีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่ไม่เคยสวดมนต์ทั้งนี้อาจเพราะการสวดมนต์เป็นการชำระจิตใจให้ผ่องแผ้วซึ่งสมัยพุทธกาลคือการท่องหรือสวดหัวข้อธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ซึ่งเราเรียกว่าสวดพุทธมนต์หรือเรียกสั้นๆ ว่า “สวดมนต์” ผลของการสวดมนต์จะช่วยทำให้สุขภาพจิตดี มีความเมตตาต่อผู้อื่น และช่วยขจัดความเครียดได้ (พระอัครเดช ญาณเตโช, ออนไลน์) การที่วัยรุ่นที่ไม่ได้อยู่ร่วมครัวเรือนเดียวกันกับบิดาและ/หรือมารดาอาจอาศัยอยู่ร่วมครัวเรือนเดียวกับผู้สูงอายุที่เป็นเครือญาติ ปู่ย่า ตายาย ทำให้ได้ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุหรือเห็นแบบอย่างการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุจากสมาชิกในครอบครัวจึงทำให้มีการตระหนักและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุมากกว่าวัยรุ่นที่อยู่ร่วมครัวเรือนเดียวกันกับบิดาและ/หรือมารดา

จาก *สมการที่ 2* ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยมุสลิม พบว่า สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ กับคะแนนการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุได้ประมาณร้อยละ 26.6 ($R^2 = 0.266$) โดยปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ การเห็นว่าการศึกษาศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต การบริจาคทรัพย์/วัสดุ/อาหารช่วยเหลือผู้เดือดร้อน และการบริจาคชะกาต มีผลในทางบวกต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุส่วนการใช้หลักคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิต/การทำงานและการถือศีลอดครบทั้งเดือนมีผลในทางลบต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ

โดยพบว่าเมื่อวัยรุ่นไทยมุสลิมมีอายุเพิ่มขึ้นจะทำให้มีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเมื่อพิจารณาด้านศาสนาพบว่าวัยรุ่นที่เห็นว่าหลักคำสอนทางศาสนาเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตจะมีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่เห็นว่าหลักคำสอนทางศาสนาเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ส่วนวัยรุ่นที่ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาชีวิต/การงานจะมีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุน้อยกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาชีวิต/การงาน ซึ่งการประพฤติปฏิบัติตนและยึดถือตามหลักคำสอนนับเป็นหนึ่งในวิถีทางในการกลมกลืนและเสริมสร้างสุขภาพภาวะทางปัญญาของบุคคล อันหมายถึงคุณภาพของจิตใจ (mental quality) ให้มีความประณีตขึ้นซึ่งจะส่งผลทำให้ความสุขโดยหากบุคคลมีคุณภาพจิตใจที่ประณีตแล้วก็จะยอมจะทำให้บุคคลมีความสามารถในการมองโลกที่เข้มแข็งขึ้น สามารถให้ความหมาย ทำความเข้าใจและจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทั้งปัญหาชีวิตและปัญหาการงานให้ลุล่วงไปได้ อย่างเหมาะสม นั่นคือ บุคคลจะสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ ซึ่งการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนาเป็นหนึ่งในการจัดการความเครียดของบุคคลได้เป็นอย่างดี (ประเวช ตันติพิวัฒน์สกุล, 2554) วัยรุ่นที่บริจาคทรัพย์/วัสดุ/อาหารช่วยเหลือผู้เดือดร้อนและการบริจาคชะกาตหรือผู้ที่ไม่มียกเว้นหรือมีเงินเก็บไม่ถึงจะมีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุมากกว่าวัยรุ่นที่ไม่บริจาคทรัพย์/วัสดุ/อาหารช่วยเหลือผู้เดือดร้อนและไม่บริจาคชะกาต ซึ่งในศาสนาอิสลามมีกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในคำภีร์อัลกุรอานค่อนข้างชัดเจนว่าต้องจ่ายทรัพย์สินในอัตราส่วนจำนวนหนึ่งจากทรัพย์สินที่สะสมไว้เมื่อถึงระยะเวลาที่กำหนด โดยจะต้องออกชะกาตให้แก่คน 8 จำพวก ได้แก่ คนยากจน อัดคัดขัดสน ผู้มีจิตใจโน้มเอียงเข้าสู่ศาสนา ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว คนพลัดถิ่นหลงทาง เพื่อไถ่โทษ เป็นต้นการบริจาคถือเป็นการชำระจิตใจของผู้บริจาคให้บริสุทธิ์ไม่ตกเป็นทาสแห่งวัตถุด้วยความโลภและเห็นแก่ตัว เป็นการปลูกฝังให้มุสลิมทั้งหลายเป็นผู้มีจิตใจเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน และลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคมด้วยวิธีการสังคมสงเคราะห์ ส่วนวัยรุ่นที่ถือศีลอดครบทั้งเดือนจะมีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุน้อยกว่าวัยรุ่นที่ไม่ถือศีลอดเลย ทั้งอาจเพราะการถือศีลอดเป็นการงดเว้นการกระทำต่างๆ อาทิ การงดอาหารและเครื่องดื่ม งดการมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่ดวงอาทิตย์ขึ้นจนถึงดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้าในเดือนรอมะฎอน (เดือนที่ 9 ของฮิจเราะห์ศักราช) เป็นเวลา 1 เดือน ซึ่งมุสลิมทุกคนที่บรรลุนิติภาวะแล้วจำเป็นต้องถือศีลอดโดยเคร่งครัด ยกเว้น ผู้ที่เจ็บป่วย คนชรา หญิงมีครรภ์ เด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ คนเดินทาง ซึ่งการถือศีลอดให้ได้ครบทั้งเดือนต้องมีความอดทนและความตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยว

จากผลการศึกษาทั้งวัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิมส่วนใหญ่ยังมีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุในระดับสูง ซึ่งในการศึกษานี้เป็นการศึกษาในระดับทัศนคติเท่านั้น ซึ่งการที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อบุคคลอย่างไรขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางสังคม โดยครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่แรกเกิด ทำให้เกิดแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ ความเชื่อ หรือทัศนคติกับเด็กได้มากที่สุด ต่อมาโรงเรียนทำหน้าที่ให้ความเรียนรู้กฎเกณฑ์ต่างๆ ทางสังคมและให้การศึกษา ช่วยให้เด็กมีทักษะทางสังคมที่เหมาะสม ส่วนชุมชนถือว่าเป็นแหล่งที่สามารถขัดเกลาทางสังคมแก่เด็กและเยาวชนได้ในรูปแบบของการถ่ายทอดวิถีการดำเนินชีวิตในบริบทแวดล้อม (สุพัตรา สุภาพ, 2540) ซึ่งการประเมินคุณค่าของผู้สูงอายุมีความแตกต่างกันตามลักษณะพื้นฐานทางสังคม รวมถึงสิ่งแวดล้อม ภูมิหลังและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล (มัลลิกา มัติโก และคณะ, 2542) แม้ผลการศึกษาพบว่าวัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิมส่วนใหญ่ยังมีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุในระดับสูง ไม่ได้มองผู้สูงอายุว่าเป็นภาระ ซึ่งบางครั้งการแสดงออกถึงทัศนคติจะมีแนวโน้มไปในทางที่ควรจะเป็นมากกว่าที่เป็นจริง อย่างไรก็ตาม การทราบทัศนคติของวัยรุ่นไทยที่มีต่อผู้สูงอายุจะช่วยสะท้อนแนวโน้มในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุในอนาคตได้

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิมด้วย Multiple Regression

ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยสิ่งแวดล้อม และปัจจัยทางศาสนา	ศาสนาพุทธ		ศาสนาอิสลาม	
	b	Beta	b	Beta
เพศหญิง (กลุ่มอ้างอิง: ชาย)	0.156	0.038	0.373	0.070
อายุ	0.040	0.058 ⁺	0.174	0.185 ⁺
กำลังเรียน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เรียน)	-0.042	-0.011	0.943	0.176
ทำงาน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ทำงาน)	-0.132	-0.033	0.381	0.072
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	0.022	0.020	-0.081	-0.067
มีเวลาให้แก่นักภายในครอบครัวเพียงพอ (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เพียงพอ)	0.498	0.092 ^{***}	0.905	-0.132
อยู่ร่วมครัวเรือนเดียวกับบิดาและหรือมารดา (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ได้อยู่)	-0.216	-0.052 [*]	-0.498	-0.085
ภูมิภาค - ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	0.119	0.021	-1.464	-0.205
- ภาคเหนือ	0.341	0.082 ⁺		
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	0.163	0.032	-1.182	-0.131
- ภาคใต้ (กลุ่มอ้างอิง: กรุงเทพมหานคร)	-0.006	-0.001	-2.911	-0.101
อาศัยนอกเขตเทศบาล (กลุ่มอ้างอิง: ในเขตเทศบาล)	0.112	0.027	-0.609	-0.118
เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เข้าร่วม)	-0.065	-0.016	-0.412	-0.079
เห็นว่าหลักคำสอนทางศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต (กลุ่มอ้างอิง: ไม่แน่ใจ/ไม่จำเป็น)	0.561	0.097 ^{***}	1.381	0.153 ⁺
ระดับการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา	0.061	0.054 [*]	-0.114	-0.065
ใช้หลักคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางแก้ปัญหาชีวิต/การงาน	-0.005	-0.001	-2.149	-0.238 ⁺
- ไม่เคยใช้ (กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีปัญหาชีวิต/การงาน)	-0.080	-0.011	-0.223	-0.011
บริจาคทรัพย์/วัสดุ/อาหารช่วยเหลือผู้อื่น (กลุ่มอ้างอิง: ไม่บริจาค)	0.183	0.041	1.489	0.250 ^{**}
สวดมนต์ (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เคยทำ)	0.286	0.059 [*]		
ตักบาตร (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เคยทำ)	0.236	0.031		
รักษาศีล 5 ครบทุกข้อ (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เคยทำ)	-0.012	-0.003		
ทำสมาธิ (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เคยทำ)	0.098	0.024		
การทำละหมาด- ทำทุกวันครบ 5 ครั้ง			0.601	0.116
- ทำทุกวันแต่ไม่ครบ 5 ครั้ง			0.495	0.084
- ทำเป็นบางวัน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ทำ)			2.331	0.358
ถือศีลอด- ถือครบทั้งเดือน			-2.805	-0.505 ⁺
- ถือไม่ครบทั้งเดือน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ถือ)			-1.948	-0.363
ทำพิธีฮัจญ์ (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เคย)			-2.893	-0.101
การบริจาคชะกาต- บริจาค			1.818	0.320 [*]
- ไม่มีเงินเก็บเงินเก็บไม่ถึง (กลุ่มอ้างอิง: ไม่บริจาค)			3.432	0.663 ^{***}
constant	5.931		5.578	
Adjust R ²	0.042		0.266	

หมายเหตุ : +p <0.10, *p <0.05, **p <0.01, ***p <0.001

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านศาสนามีผลต่อการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุของวัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิม และพบว่าวัยรุ่นไทยพุทธและไทยมุสลิมส่วนใหญ่ยังมีการตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุในระดับสูง ไม่ได้มองผู้สูงอายุว่าเป็นภาระ ซึ่งการศึกษานี้เป็นเพียงการสะท้อนภาพทัศนคติของวัยรุ่นไทยที่มีต่อผู้สูงอายุที่อาจช่วยให้เห็นแนวโน้มในเรื่องการดูแลและการแสดงออกต่อผู้สูงอายุในอนาคตได้ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาวิจัยต่อยอด และเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางในการดูแลผู้สูงอายุต่อไป

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจึงทำให้มีจำกัดด้านข้อมูลในการศึกษา อาทิ การอบรมสั่งสอนของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เป็นต้น ดังนั้นหากนักวิจัยมีเวลาและงบประมาณควรเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลตรงกับตามความต้องการ มีความเป็นปัจจุบัน และควรศึกษาในประชากรกลุ่มวัยอื่นๆ เช่น กลุ่มวัยแรงงาน หรือวัยก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุ เพื่อทราบถึงการตระหนักและเห็นคุณค่าที่มีต่อผู้สูงอายุของแต่ละกลุ่มวัย

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ. "คุณค่าผู้สูงอายุ: ภาพสะท้อนมุมมองจากคนสองวัย", ใน ประชากรและสังคม 2553:

คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย. สุชาติ ทวีสิทธิ์ และสวรัย บุญยมานนท์. บรรณาธิการ. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม : สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม, 2553.

จงจิตต์ ฤทธิรงค์ และคณะ. การสูงวัยของประชากรอาเซียน. งานประชุมวิชาการระดับชาติ "ประชากรและสังคม 2556" ครั้งที่ 9 ประชากรและสังคมในอาเซียน: ความท้าทายและโอกาส. 1 กรกฎาคม 2556 ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพฯ, 2556.

ประเวศ ดันดีพิพัฒน์สกุล. "สุขภาพในมิติทฤษฎีจิตวิทยาหรือปัญญา", ใน สุขภาพคนไทย 2554: เอกซอไอเอ กลไกพัฒนา นโยบายสาธารณะเพื่อชีวิตและสุขภาพ. ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2554.

ปราโมทย์ ประสาทกุล และ ปัทมา ว่าพัฒน์วงศ์. "มิติประชากรและครอบครัวของคนสองรุ่น", ใน "ครอบครัวไทย" ในสถานการณ์การเปลี่ยนผ่านทางสังคมและประชากร ประชากรและสังคม 2552. ชาย โพธิ์ลิดา และสุชาติ ทวีสิทธิ์. บรรณาธิการ. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม : สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม, 2552.

ปรีชา อุปโยคินและคณะ. ไม้ใกล้ฝั่ง: สถานภาพและบทบาทผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ : เจริญดีการพิมพ์. 2542.

พระอัครเดช ญาณเตโช. ประโยชน์ของการสวดมนต์, [ออนไลน์].

เข้าถึงได้จาก: [http://www.stou.ac.th/study/sumrit/1-56\(500\)/page1-1-56\(500\).html](http://www.stou.ac.th/study/sumrit/1-56(500)/page1-1-56(500).html). (2 กันยายน 2557)

มัลลิกา มัติโก และคณะ. ร่วมพิธีรุ่มไทร: สถานะภาพและบทบาทในสังคมของผู้สูงอายุพื้นที่การศึกษาในเขตภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.

- รศรินทร์ เกรย์ และคณะ. นโนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ: มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคมและสุขภาพ. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2556.
- รัชนีวรรณ พาพันธุ์เรือง (บรรณาธิการ). ศาสนาอิสลามกับการแก้วิกฤติครอบครัวไทย. ศูนย์จัดการความรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็งสถาบันรักลูก. กรุงเทพฯ : บริษัท รักลูกแพมิลี่กรุ๊ป, 2550.
- วรรณลักษณ์ เมียนเกิด. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการค่านิยม ความคาดหวังของผู้สูงอายุและพหุวัย. กรุงเทพฯ : มิสเตอร์ก๊อปปี (ประเทศไทย), 2549.
- วิภาวี เอี่ยมวรมธ และ อัจฉรา แอนซ์. "ผู้สูงอายุในพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย". วารสารประชากรศาสตร์. 21(2): 67-83 : กันยายน 2548.
- วิกิพีเดีย. การตัดขาด, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://th.wikipedia.org/wiki/การตัดขาด>. (2 กันยายน 2557)
- วีณา ศิริสุข และคณะ. พ่อใหญ่แม่ใหญ่ : สถานภาพและบทบาทผู้สูงอายุไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ทางนำ, 2535.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2540.
- อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รงค์ และ ปัญญา ชูเลิศ. "การศึกษาเพื่อการเฝ้าระวัง "บทบาทและหน้าที่ของครอบครัวไทย" ในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางประชากรและสังคม", ใน "ครอบครัวไทย" ในสถานการณ์การเปลี่ยนผ่านทางสังคมและประชากร ประชากรและสังคม 2552. ชาย โพธิ์ลีตา และสุชาดา ทวีสิทธิ์. บรรณาธิการ. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม : สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม, 2552.
- อุไร เดชพลกรัง. ทัศนะของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ. วิทยานิพนธ์ สส.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.
- islam-guide. ชาวมุสลิมปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างไร?, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.islam-guide.com/th/ch3-15.htm> (1 กันยายน 2556)